

та поновлювати їх) та нести за невиконання або неналежне виконання обов'язку відповідальність.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 10.09.2021).
2. Журавлев Н.П. О соотношении гражданской правоспособности, дееспособности и субъективного права. Лекция. Москва : РИО ВЮЗИ, 1988. 30 с.
3. Кузнецова Л.Г. Развитие института дееспособности граждан в новом гражданском законодательстве. *Правоведение*. 1965. № 4. С. 72–80.
4. Веберс Я.Р. Правосубъектность граждан в советском гражданском и семейном праве. Рига : Зинатне, 1976. 231 с.
5. Потюков А.Г. Правоспособность и дееспособность граждан по советскому гражданскому праву : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.712 / Ленинградский гос. ун-т, 1954. С. 12.
6. Братусь С.Н. Субъекты гражданского права. Москва : Государственное издательство юридической литературы, 1950. 368 с.
7. Харитонов Е.О., Саниахметова Н.А. Гражданское право Украины : Учебник. Харьков : ООО «Одиссей», 2004. 960 с.
8. Стефанчук Р.О. Цивільна правоздатність та дієздатність як необхідні передумови здійснення особистих немайнових прав фізичних осіб. *Університетські наукові записки*. 2006. № 3–4. С. 114–123.

Савченко В.О.

*кандидат юридичних наук, доцент,
Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна*

ПИТАННЯ РОЗМЕЖУВАННЯ АБСОЛЮТНИХ ТА ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

Окремо питання абсолютних прав та особистих немайнових права детально досліджено у науковій доктрині, але умови їх розмежування все ще викликає дискусію.

Сучасні українські вчені приділили значну увагу цій проблематиці. Зокрема, вона розкрита в дослідженнях Т.В. Боднара,

В.І. Борисової, О.В. Дзери, А.С. Довгерта, І.В. Жилінкової, В.І. Кисіля, В.М. Коссака, О.В. Кохановської, О.Д. Крупчана, Н.С. Кузнецової, В.В. Луця, Р.А. Майданика, Є.О. Мічуріна, О.А. Підпригори, О.О. Підпригори, О.А. Пушкіна, З.В. Ромовської, М.М. Сібільова, І.В. Спасибо-Фатєєвої, Р.О. Стефанчука, Є.О. Харитонова та інших. Як бачимо, абсолютні права та особисті немайнові права постійно привертають увагу провідних вчених, але питання їх розмежування не зазнало системних досліджень.

Загально визнано, що абсолютні права та особисті немайнові права не є тотожними поняттями. Але їх чітка детермінація не визначена законодавством та правовою доктриною.

Абсолютні права – суб'єктивні права, носіям яких протистоїть невизначена і необмежена кількість зобов'язаних осіб, зобов'язання полягає в утриманні від вчинення дій, що порушують абсолютні права. Абсолютні права є основою будь-якої демократичної та правової держави, визнаються недоторканими і захищаються законом [1].

Абсолютні права – права суб'єкта, щодо яких будь-яка інша особа завжди зобов'язана утримуватись від дій, що ущемляють ці права. Вони є принципово недоторканими. Закон захищає абсолютні права проти невизначеного кола осіб [2].

Права іменуються абсолютними, тому, що, по-перше, їх активний центр – в суб'єктивному праві, що надає його носію широкі можливості для поведінки на свій розсуд, а, по-друге, всі інші суб'єкти («всякий і кожен») зобов'язані утримуватися від порушення даного конкретного суб'єктивного права [3, с. 106].

Якщо виходити з буквального тлумачення слова «абсолютний» (від лат. *absolutus*) – безумовний, повний, досконалий, безвідносний, необмежений, то,

дійсно, до абсолютних можуть бути віднесені ті права, що характеризуються як необмежені, незмінні, безумовні тощо [4, с. 68]. Отже розуміння абсолютних прав зводиться до окреслення їх характерних ознак, таких як: повна автономія, природність, недоторканість. Науковці пропонують розглядати абсолютні права через «концепцію юридичного зв'язку особи з об'єктом» і «концепцію юридичного зв'язку осіб стосовно об'єкта», які він

визнає конкуруючими між собою та зазвичай протиставляє одна одній, у науці цивільного права також робляться спроби примирити ці дві протилежні теорії [4, с. 70].

Як зазначає В. Лапач, догматична конструкція абсолютних правовідносин базується на обставини, що уповноваженому суб'єкту протистоїть невизначено велике коло осіб, єдиний пасивний обов'язок будь-якого і з яких полягає в утриманні від порушення абсолютного права. Активних обов'язків відносно уповноваженого суб'єкта ніхто не має, своїх інтересів носій абсолютного права досягає без стороннього втручання [5, с. 2].

Узагальнюючи, В.В. Наден приходить до наступного висновку: 1) абсолютні правовідносини виникають між суб'єктом права з приводу об'єкта цивільних прав і необмеженим колом зобов'язаних суб'єктів; в свою чергу, відносні правовідносини виникають між строго визначеними суб'єктами; 2) в абсолютних і відносних правовідносинах у суб'єктів виникають певні права та обов'язки; 3) абсолютні правовідносини можуть бути трансформовані у відносні [6, с. 68].

Дуже близьким до поняття абсолютних прав є особисті немайнові права, адже на перший погляд вони гуртуються на однакових ознаках. Все ж таки їх не слід ототожнювати.

Особисті немайнові права – правові відносини між певними суб'єктами з приводу особистих немайнових благ, що не пов'язані з майновими та поділяються на три види: права, спрямовані на індивідуалізацію особистості правомочної особи, особисті немайнові права, спрямовані на забезпечення особистої недоторканості громадян, особисті немайнові права, спрямовані на забезпечення недоторканості приватного життя громадян [7, с. 68].

Особисте немайнове право – це абсолютне суб'єктивне право, що належить кожній фізичній особі, є невіддільним та невідчужуваним від неї, не має економічного змісту, має властивість індивідуалізації особи, виникає у неї від народження та належать їй довічно [8, с. 7].

І абсолютні права, і особисті немайнові права однаково ґрунтуються на свободі волі, але виходячи з наведених визначень, їх розбіжність визнається неоднозначною. Сьогодні можна виокремити два доктринальні підходи: 1) особисті немайнові правовідносини

являють собою, поряд із речовими та виключними, самостійну гілку абсолютних прав; 2) особисті немайнові правовідносини, поряд із правовідносинами щодо результатів інтелектуальної, творчої діяльності, входять до групи виключних правовідносин та є різновидом абсолютних прав [9, с. 106].

Як слушно зазначає С.О. Сліпченко, подібна невизначеність є не досить прийнятною, адже на відміну від інших питань, пов'язаних із правовідносинами, класифікація останніх має не тільки теоретичне, а й практичне значення. Правильна кваліфікація певного виду правовідносин дозволяє поширити на них ознаки правовідносин відповідного роду, глибше зрозуміти їх сутність та застосовувати до них адекватні правові конструкції, встановлювати належне місце для відповідних норм, підвести їх під певні цивільно-правові інститути тощо [10, с. 9].

Абсолютні права виходять з ідеї наявності широкого кола зобов'язаних осіб, загальному обов'язку утримуватися від порушення абсолютних прав. Особисті немайнові права є складовою абсолютних прав. Тобто, це спеціально визначені природні права людини, для яким кореспондує загальний обов'язок «непорушності права». Абсолютним права протиставлять виключні, в яких правомочній особі завжди протистоїть одна або кілька конкретно визначених зобов'язаних осіб. Традиційно відносні права виникають на підставі зобов'язального права, тому окрема уваги їх зв'язку зі свободою волі буде приділена у третьому розділі дисертаційного дослідження.

Завершуючи даний дискурс слід навести вірний висновок С.О. Мічуріна: коло абсолютних прав на сьогодні є невизначеним чітко, адже поділ цивільних прав на абсолютні та відносні більше залишається у доктрині, ніж застосовується у цивільному законодавстві. Необхідно підкреслити, що абсолютні права не вичерпуються речовими. До них належать немайнові права інтелектуальної власності, право на ім'я фізичної особи тощо. Утім не всі особисті не майнові права є абсолютними. У сімейному праві батьківські права є відносними правами. Відносні цивільні права, у свою чергу, не вичерпуються зобов'язальними. Так, захист цивільних прав є відносними правовідносинами тощо [11, с. 84].

З зазначеного слід зробити висновок, що абсолютні права та особисті не майнові права не є тотожними. Окремі особисті не майнові права носять характер абсолютних. В свою чергу, абсолютні права можуть дублювати особисті не майнові.

Список використаних джерел:

1. Абсолютні права / Велика українська енциклопедія. URL: https://vue.gov.ua/%D0%90%D0%B1%D1%81%D0%BE%D0%BB%D1%8E%D1%82%D0%BD%D1%96_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0. – Заголовок з екрана.
2. Абсолютні права: практика застосування термінів, слів та словосполучень у юриспруденції / Ліга: Закон. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/TS000005> – Заголовок з екрана.
3. Алексеев С.С. Общая теория права: в 2-х т. / С.С. Алексеев. – М. : Юрид. лит., 1981. – Т. 2. – 360 с.
4. Сліпченко С.О. Огляд теоретичних підходів до розуміння абсолютного права / С. О. Сліпченко // Право та інноваційне суспільство. – 2014. – № 2. – С. 67-76.
5. Лапач В.А. Субъективные гражданские права и основания их возникновения / В.А. Лапач // Журн. рос. права. – 2001. – № 10. – С. 13.
6. Наден В.В. Анализ деления гражданских правоотношений на абсолютные и относительные / В.В. Наден // Проблемы законности. – 2013. – Вып. 122. – С. 61–69.
7. Особисті немайнові права / Юридичний словник-довідник. URL: <https://subject.com.ua/pravo/dict/772.html> – Заголовок з екрана.
8. Федюк Л.В. Система особистих немайнових прав у цивільному праві: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.03 / Л.В. Федюк. – Івано-Франківськ, 2006. – 188 с.
9. Гражданское право: учеб. в 3 т. / Е.Н. Абрамова, Н.Н. Верченко, Ю.В. Байгушева [и др.]; под ред. А.П. Сергеева. – М.: РГ-Пресс, 2010. – Т. 3. – 800 с.
10. Сліпченко С.О. Постановка наукової проблеми кваліфікації особистих немайнових правовідносин / С.О. Сліпченко // Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова. – Одеса: Правознавство, 2013. – Т. 18. – Вип. 1(18). – С. 7–15.
11. Мічурін Є.О. Абсолютні та відносні цивільні права / Мічурін Є.О. // Forum Prava. – 2018. – № 1. – С. 81–87.